

ΠΡΕΣΒΥΤ. ΧΡΗΣΤΟΣ Μ. ΜΑΤΣΙΑΣ

ΠΩΓΩΝΙ-ΔΕΡΟΠΟΛΗ

"Ηθη - "Εθιμα - Τραγούδια

Έκδόσεις «Δωδώνη»

ΑΡΑΒΑΝΤΙΝΟΥ, ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ, *Ιστορία του Αλή Πασά του Τεπελενλή*, φωτολιθογραφική ανατύπωση της έκδοσης του 1895, πρόλογος της ανατύπωσης Κ. Παπανικολάου, δύο τόμοι.

ΓΕΡΟΖΗΣΗ, ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, *Αγκόλα, το κλειδί της Αφρικής*. Μελέτη ιστορική, οικονομική, πολιτική, κοινωνική.

ΔΙΚΕΣ ΤΗΣ ΧΟΥΝΤΑΣ, *Όλα τα πρακτικά που κρατήθηκαν στις Δίκες: των πρωταιτίων (21ης Απριλίου), του Πολυτεχνείου, των Βασιανιστών*. Όλο το έργο είναι 12 τόμοι δεμένοι. Το έργο κυκλοφορεί και με τον τίτλο: *Ελληνικά Ιστορικά Ντοκουμέντα*.

ΔΡΑΓΟΥΜΗ, ΦΙΛΙΠΠΟΥ, ΣΤΕΦ. *Αλεξάνδρεια 1916*, ημερολόγιο, εισαγωγή, επιμέλεια, σχόλια Γιώργος Ιωάννου.

ΖΩΓΡΑΦΑΚΗ, ΓΙΩΡΓΟΥ, *Λαυρέντιος ο μεγαλοπρεπής*.

ΚΥΡΓΙΑΝΝΗ, ΜΙΑΤΟΥ — ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ, ΠΑΝ., Δ., *Η αλήθεια για την Αντιφασιστική Οργάνωση Ελληνικής Μειονότητας Αλβανίας (π)*
ΜΠΕΝΕΤΑΤΟΥ, ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ, *Γιατί δεν έγινε δημοκρατία*

ΠΑΝΤΑΖΗ, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ, *Τα δύο ΟΧΙ, Ελληνοϊταλικός και Ελληνογερμανικός πόλεμος 1940-1941*

ΠΑΝΤΟΥΛΑ, ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ, *Φλογισμένα χρόνια (1940-1945)*

ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ, ΑΓΓΕΛΟΥ, (επιμέλεια) *Απομνημονεύματα Σουλιώτου αγωνιστού του '21 Σ. ΤΖΙΠΠΗ*.

ΠΕΝΤΑΓΙΩΤΗ, Κ., *Πριν ανθίσει η σούβλα, παλιά ιστορήματα από τον καιρό του Αλή Πασά*.

ΠΛΟΜΑΡ, ΟΥΓΙΑΜ, *Αλή Πασάς (1741-1822), το διαμάντι των Ιωαννίνων* μετάφραση Μιχαήλ Παπαϊωάννου.

ΠΥΡΟΜΑΓΛΟΥ, ΚΟΜΝΗΝΟΥ, *Η εθνική αντίστασις ΕΑΜ, ΕΛΑΣ, ΕΔΕΣ*.

ΕΚΚΑ, κριτική, εισαγωγή εις την διαμόρφωσίν της (ανατυπώνεται). — *Ο Δούρειος Ίππος, η Εθνική και πολιτική κρίσις κατά την κατοχή*

ΠΡΟΦΗΤ. ΧΡΗΣΤΟΣ Μ. ΜΑΤΣΙΑΣ

ΠΩΓΩΝΙ-ΔΕΡΟΠΟΛΗ

ΠΩΓΩΝΙ-ΔΕΡΟΠΟΛΗ

ΠΩΓΩΝΙ - ΔΕΡΟΠΟΛΗ - ΤΡΑΠΕΖΑ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

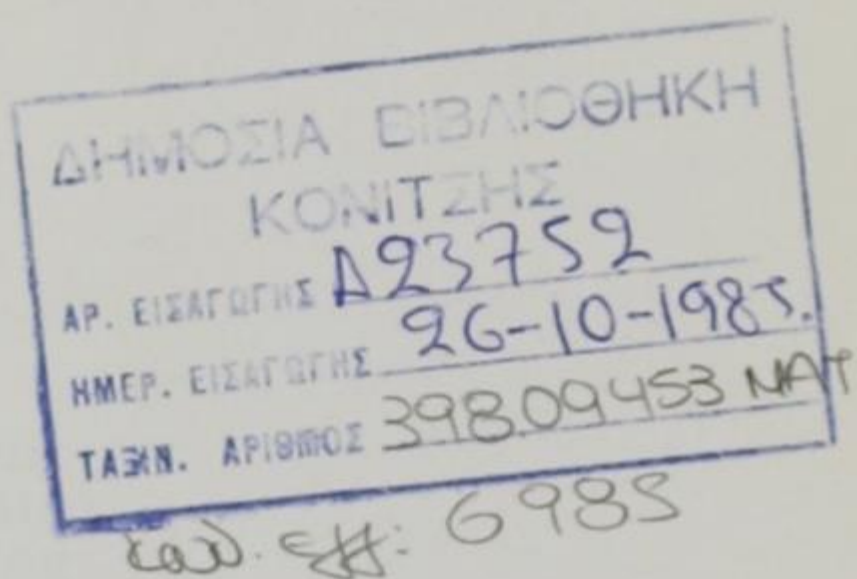
ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Φωτογραφία έξωφύλλου: Γυναίκες *Ανω Μερόπης (Ρομπάτες) Πωγωνίου.

Copyright: ΠΡΕΣΒΥΤ. ΧΡΗΣΤΟΣ Μ. ΜΑΤΣΙΑΣ
Κτίσματα Πωγωνίου
τηλ. 0657/22.178

ΠΡΕΣΒΥΤ. ΧΡΗΣΤΟΣ Μ. ΜΑΤΣΙΑΣ

ΠΩΓΩΝΙ-ΔΕΡΟΠΟΛΗ

"Ηθη - "Εθιμα - Τραγούδια

Έκδόσεις «Δωδώνη»

Άθηνά — Γιάννινα

1985

ΤΟ ΑΦΙΕΡΩΝΩ
ΣΤΗ ΜΗΤΕΡΑ ΜΟΥ
ΠΟΥ ΜΕ ΕΜΑΘΕ
Ν' ΑΓΑΠΩ
ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ

*'Απ' ὅλα τὰ λαλούμενα κάλλια χτυπᾶ ἡ καμπάνα
κι ἀπ' ὅλα τὰ μυριστικά κάλλια μυρίζει ἡ μάνα.*

**Στή μητέρα μου
«Εἰς μνήμη»**

*Πολλά χρόνια ἔχουν περάσει
ὅπου γράφω σημειώσεις,
καί τώρα ἔχω γεράσει,
μά δέν γέρασαν οἱ γνώσεις.*

*Πολλά χρόνια ἔχω τώρα
τή μητέρα μου νά ᾄῳ
καί πῶς πέρασε ἡ πόρα
τοῦ γραψίματος νά τῆς πῶ.*

*Τό βιβλίο μου τελιώνω,
κι' ὅλη τούτη τή γραφή μου,
στή μνήμη της τό ἀφιερώνω,
γιά νά χαίρεται ἡ ψυχή μου.
Καί στούς ἀπογόνους μας νά μείνει,
Αἰωνία της ἡ μνήμη!*

ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΕΚΔΟΤΗ

“Όταν αποφασίσαμε νά ἐκδώσουμε τό παρόν βιβλίο, εἶχαμε ὑπόψη ὅτι δέν ἀναλαμβάναμε ἓνα ἔργο μέ μεγάλη ἐμπορικότητα. Γνωστό εἶναι ὅτι ἔργα τέτοιου εἴδους ὄχι μόνο δέν ἀποφέρουν κέρδη, ἀλλά πολλές φορές μᾶς ζημιώνουν.

Ἐχουμε σχετική πείρα ἀπό προηγούμενες ἐκδόσεις καί γι’ αὐτό τό λόγο συμφωνοῦμε κι ἐμεῖς μέ ὅσους ὑποστηρίζουν ὅτι παρόμοια ἔργα πρέπει νά ἐκδίδονται ἀπό ἀρμόδιους φορεῖς.

Παρ’ ὅλα αὐτά ὅμως ἀνταποκριθῆκαμε δετικά στήν πρόταση τοῦ ἀκροῖτα ἱερέα Χρήστου Μ. Μάτσια καί ἀναλάβαμε νά ἐκδώσουμε τό βιβλίο του. Κίνητρό μας δέν ἦταν ἡ ἀγάπη τοῦ κέρδους, ἀλλά τό καθῆκον καί ἡ ὑποχρέωση πρὸς τήν ἰδιαίτερη πατρίδα, ὅπως ἐπίσης καί ἡ κατά κάποιον τρόπο ἐπιβράβευση τοῦ μόχθου τοῦ συμπαδέστατου συγγραφέα.

Θά θέλαμε, μιά κι ὁ συγγραφέας δέν εἶναι σπουδαγμένος, ἀπλοϊκότητα νά χαρακτηρίζε τό ὕφος του, κι’ ἂν ἦταν δυνατόν, νά δίνονταν δείγματα πολλά τῆς ντόπιας γλώσσας.

Δέν μπορούσαμε ὅμως τήν τελευταία στιγμή ν’ ἀπαιτήσουμε ἀλλαγὴ ὕφους καί γλώσσας· ἄλλωστε γι’ αὐτά εἶναι ὑπεύθυνοι οἱ συγγραφεῖς. Ἡ δική μας προσπάθεια περιορίστηκε στό νά δώσουμε στό βιβλίο ἐκδοτική ἀριότητα, πράγμα πού ἀπαίτησε κόπο.

Ἐλπίζουμε ὅτι τό παρόν ἔργο θά κριθεῖ μ’ ἐπιείκεια γιά τό συγγραφέα καί τόν ἐκδότη καί ὅτι θ’ ἀποτελέσει κίνητρο γιά τή διάσωση καί ἀπό ἄλλους κάθε παραδοσιακοῦ ὕλικου.

Ο ΕΚΔΟΤΗΣ

Βιογραφία

Γεννήθηκα στά Κτίσματα (΄Αρίνιστα) Πωγωνίου στίς 21 ΄Ιουνίου 1921.

Γονεῖς μου ἦταν ὁ Μιχάλης Μάτσιας καί Γιαννούλα Μάτσια, τό γένος Παπαγιάννη ἀπό τίς Βουλιαράτες Δρόπολης. Πρῶτος μου δάσκαλος ἦταν ὁ ἀείμνηστος ΄Ηλίας Παππᾶς ἀπό τή Λεσινίτσα Δρόπολης. Τελείωσα τό δημοτικό μέ δάσκαλο τόν ἀείμνηστο Σωκράτη Τσιούπη ἀπό τή Σιέπερη τῆς περιοχῆς Ζαγοριᾶς Τεπελενίου. Χειροτονήθηκα πρεσβύτερος στίς 6 Μαΐου 1952.

Πρῶτη μου ἐνορία ἦταν τό Σταυροσκιᾶδι καί Κακόλακκος Πωγωνίου. Στή συνέχεια προστέθηκε καί τό Δολό Πωγωνίου.

Τό 1959 (1η ΄Οκτωβρίου) τοποθετήθηκα στίς Ποντικάτες καί Φαράγγι Πωγωνίου καί ἀργότερα μέ γραπτή ἐντολή μου ἀνατέθηκε νά ἐξυπηρετῶ καί τίς ἐνορίες Ξηρόβαλτο καί ΄Ορεινό (Μποζιανίκο) Πωγωνίου.

Τόν ΄Ιανουάριον τοῦ 1967 τοποθετήθηκα στό χωριό μου Κτίσματα, ἀλλά μέ τήν ὑποχρέωση νά ἐξυπηρετῶ πάλι τά παραπάνω χωριά Ποντικάτες, Φαράγγι, Ξηρόβαλτο, ΄Ορεινό καί συμπληρωματικά τώρα καί τό συνοικισμό τῶν Κτισμάτων τό Νεοχώρι (Κατούνα), δηλαδή 6 χωριά.

΄Η παπαδιά μου Βασιλική ἔφερε στό κόσμο 8 παιδιά, 3 ἀγόρια καί 5 κορίτσια, ἀπό τά ὁποῖα τά 2 κορίτσια τά πῆρε Αὐτός πού μᾶς τά ἔδωσε. ΄Από μικρός εἶχα τό χάρισμα νά τραγουδάω καί μου ἄρεσαν τά Πωγωνίσια καί Δεροπολίτικα παραδοσιακά τραγούδια. Γι΄ αὐτό καί δέν τά ξέχασα ὅπως καί τά ἦθη καί ἔθιμα τοῦ Πωγωνίου, μιά καί γεννήθηκα καί γέρασα στό Πωγώνι.

Τό πῶς ξεύρω - μπορῶ - καί τραγουδῶ, τό ΄χει τό σοί τό Ματσιατικό στή φλέβα του. Περισσότερο ἄξιος ἀπό τούς ζῶντας Ματσαίους εἶναι ἄριστος στά παραδοσιακά τραγούδια ὁ ἐξάδελφός μου Σπῦρος Μάτσιας, πού σοῦ βγάζει ἕνα ὀλόκληρο γάμο μέ τά τραγούδια του, χωρίς νά χρειάζονται μουσικά ὄργανα.

“Ὅπως ἐπίσης ἄριστοι εἶναι καί πολλοί χωριανοί μου γυναῖκες καί ἄνδρες, πού τούς βλέπουμε στήν τηλεόραση στά πολυφωνικά τραγούδια. Εἰδικότητα στά παραδοσιακά πολυφωνικά τραγούδια ἔχουν καί πολλοί ἀπό τά γύρω χωριά τοῦ Πωγωνίου, ΄Αγία Μαρίνα (Βατσουνιά), Χαραυγή (Βάλτιστα), Ζάβροχο, Μαυρόπουλο, Χρυσοδούλη, Πωγωνιανή κ.λ.π.

΄Ο κίνδυνος ὅλα αὐτά - τραγούδια, χοροί, ἦθη καί ἔθιμα - νά χαθοῦν, νά ξεχασθοῦν, ἔκαναν πολλούς νά τά συγκεντρώσουν νά τά καταγράψουν καί νά τά προβάλουν γιά νά τά διασώσουν σάν πολύτιμη κληρονομιά μας. Σ΄ αὐτή τήν προσπάθεια, μέ τήν ἐργασία μου τούτη, βάζω καί ἐγώ ἕνα πετραδάκι.

΄Ελπίζω οἱ ἀγαπητοί μου ἀναγνῶστες νά μοῦ συγχωρέσουν κάθε ἀδυναμία μου στό γράψιμο, γιατί δέν διεκδικῶ συγγραφικά προσόντα, καί εὐχομαί σ΄ ὅλους ψυχική καί σωματική ὑγεία.

ΠΡΕΣΒ. ΧΡ. ΜΑΤΣΙΑΣ

ΚΤΙΣΜΑΤΑ ΠΩΓΩΝΙΟΥ

1985

Ὁ συγγραφέας ιερέας Χρῆστος Μάτσιας ὅταν ἦταν φοιτητῆς στό Ἱεροδιδασκαλεῖο Βελλᾶς (1952). Διακρίνονται: ἀριστερά του, ὁ συμφοιτητῆς του Γεώργιος Παππᾶς καί δεξιά του ὁ συμφοιτητῆς του Χρῆστος Φωτίου.

ΛΕΒΕΝΤΕΣ ΕΡΟΒΟΛΑΓΑΝ
ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ

Οί 'Ηπειρώτες τῶν βουνίσσιων ἰδίως περιοχῶν, λόγω τῆς φτωχῆς γῆς, ἀναγκάζονταν νά ροβολήσουν ἀπό τήν ἰδιαιτέρα τους γιά ξένες πατρίδες, ἀπό πολύ παλιά χρόνια. Πολλοί — ὅπως γνωρίζομε ὅλοι μας — ἐτίμησαν καί τιμοῦν στά ξένα τήν "Ἡπειρον, ὥστε ἐπωνόμασαν τήν "Ἡπειρον «Εὐανδρον». Καί ἄλλοι μετὰ τό 1912 πού «ξεπάστρεψαν» τόν τσιφλικά τους, ροβόλησαν γιά τήν 'Αθήνα καί σέ ἄλλες μεγάλες πόλεις τῆς 'Ελλάδας μας, μέχρι σήμερα, καί σ' ὅλη τήν 'Υδρόγειο Σφαίρα.

"Ενας ἀπό αὐτούς ἐπί τῶν ἡμερῶν μας, ἀγαπητέ ἀναγνώστη, ἤμουν κι' ἐγώ πού ροβόλησα τόν Νοέμβριον τοῦ 1935 γιά τήν 'Αθήνα, νά ξεχάσω καί τήν πείνα. 'Εκεῖ κάτω στοῦ Μακρυγιάννη πρῶτα ἔπιασα δουλειά σέ μιά ταβέρνα, μέ δυό ἀφεντικά. Τό ἕνα εἶχε τό μαγειριό, καί τό ἄλλο τό κρασί. 'Εκεῖνος ὁ μέ τό κρασί, μακαρίτης μ' ἔστελνε καί ἔξω στή γετονια καί πήγαινα κρασί σέ σπίτια. Οἱ κάτοικοι τῶν σπιτιῶν αὐτῶν μόλις μέ πρωτοεῖδαν μοῦ ἔκαναν τήν ἐρώτηση ἀπό ποῦθε εἶμαι. Καί τοῦς ἀπάντησα «ἀπό τήν "Ἡπειρο». «"Α! εἶσαι βλαχάκι μοῦ εἶπαν» μέ τήν ἔννοιαν χωριάτης.

Κάποτε κάποτε δέν τοῦς φαινόταν τό κρασί καλό «γιοματάρι» καί μοῦ ἔκαναν τή παρατήρηση ὡς ἐξῆς: «Τί κρασί μᾶς ἔφερες ὦρέ κουτσόβλαχε;», κι' ἐδῶ μέ τήν ἔννοιαν «μικρέ χωριάτη».

"Οταν τοῦς κτυποῦσα τήν πόρτα, καί ἀργοῦσαν νά μοῦ ἀνοίξουν, τοῦς ἔκανα παράπονο ὅτι θά βρῶ τό μπελά μου ἀπ' τ' ἀφεντικά μου, αὐτοί ὅμως πού μέ ἔβλεπαν στενοχωρημένο μοῦ τραγουδοῦσαν: «"Ωρ λεβέντης ἐροβόλαγε ἀπό τά κορφοβούνια» καί τό «ἄει ὦρέ, Μήτηρο μ' ροβόλατα, καί μή φοβᾶσαι, θά μιλήσωμε ἐμεῖς στ' ἀφεντικά σου».

Καί μέ στενοχώρησε, καί μ' εὐχαρίστησε ἡ συμπεριφορά τους αὐτή, γιά πρώτη φορά πού γνωρισθήκαμε. Τά εἶπα ὅμως ὅλα στ' ἀφεντικά μου, ἀλλά περισσότερο τά εἶπα στούς συμπατριῶτες μου 'Αντώνη καί Μανώλη 'Αλεξίου πού εἶχαν τό φούρνο τους δίπλα ἀπ' τήν ταβέρνα πού δούλευα. Ταίριαζαν τά χούγια μας μέ τοῦς μακαρίτες, καί τοῦς ἔλεγα: «Μᾶς λένε Βλάχους ἐμᾶς τοῦς 'Ηπειρώτες οἱ 'Αθηναῖοι. Δέν ἔχουν ὅμως τό «τακάτι» (ἰκανότητα) τῶν Βλάχων τῆς 'Ηπείρου, μπάρμπα 'Αντώνη, ἔλεγα στόν φούρναρη, Πωγωνίσιο καί κοντοχωριανό μου.

Ποῦ νά ἔβλεπαν οἱ 'Αθηναῖοι αὐτοί, ἀγαπητέ ἀναγνώστη, καί παλαιότερη ἐποχή καί τώρα, τήν ζωή τῶν 'Ελληνοβλάχων τοῦ Πωγωνιοῦ, καί γενικά τῆς 'Ηπείρου. "Ονομα καί πράγμα «λεβέντες ἐροβόλαγαν». Καί ἡ ζωή μας ἦταν τότε, ἐμεῖς στούς κάμπους, κι' αὐτοί στά βουνά. "Ομως στίς χαρές μαζί στίς λύπες καί στούς πολέμους.

Στό Πωγώνι χωριό μεγάλο καί ξακουστό πού κατοικεῖται ἀπό Βλάχους, περήφανους καί νοικοκύρηδες, εἶναι τό Κεφαλόβρυσο (π. Μετζητιέ) πού ἡ ἀγάπη, τῶν κατοίκων του τό κράτησε στή ζωή καί τό κάνει νά προοδεύει. Πολλά γράψανε γιά τόν 'Ελληνόβλαχο τῆς 'Ηπείρου, τόν βουνίσιο λεβέντη. Τόν λεβέντη στό σῶμα καί στή ψυχή, καί ιδιαίτερα γιά τό θάρρος του στό πόλεμο τοῦ 1940-41.

'Ο Παπα-Χρῆστος Μάτσιας (συγγραφέας) μέ τὰ πέντε ἀπό τὰ ὀκτώ παιδιά του καί τήν παπαδιά του (1954).

Πρόλογος

Στήν ύλοκρατούμενη ἐποχή μας τά παλιά ἤθη καί ἔθιμα καί τά παραδοσιακά τραγούδια Πωγωνίου καί Δερόπολης ξεχνιοῦνται ἀπό πολλούς καί ἰδιαίτερα ἀπό τούς νέους μας. Καί ἐπειδή οἱ γενιές μας (ζωνάρια τίς ἔλεγαν οἱ παλιοί) διαδέχονται ἡ μιά τήν ἄλλη, ἐπεθύμησα νά καταγράψω κι ἐγώ – ὅπως βέβαια καί πολλοί ἄλλοι – πολλά ἀπό τά παλιά ἤθη καί ἔθιμα τῆς ζωῆς τῶν πατέρων καί παπούδων μας καί νά παρουσιασθῶ μέ τό φτωχό τοῦ πνεύματος ἔνδυμά μου, ἀπό χρέος μου πρὸς τό Πωγώνι καί τή Δερόπολη – γενέτειρα τῆς ἀείμνηστης μητέρας μου καί τῶν πεθερικῶν μου – γιά νά διασώσουμε ἀπό τήν παράδοση τῶν πατέρων καί παππούδων μας ὅ,τι μπορούμε γιά τίς γενιές πού ἔρχονται. Θά διαβάσεις, ἀγαπητέ ἀναγνώστη, γιά διάφορα βέβαια ἤθη καί ἔθιμα, ἀλλά ὅπως νομίζω, ὁ ἄχαρος, εἶναι ἀτέλειωτα, κι ἂν κάποιος τό θελήσει μπορεῖ νά κάμει πλούσια συλλογή.

Ἐπίσης ἀπό αὐτά πού ἔγραψα, μπορεῖ νά μορφώσει κάθε ἀναγνώστης γνώμη γύρω ἀπό τήν παλιά ζωή τοῦ Πωγωνίου καί τῆς Δερόπολης.

Βέβαια δέ θέλησα νά γράψω λαογραφία συστηματικά, ἀλλά ὅ,τι μάζεψα τό παραβάλλω μέ τά δικά μου βιώματα, καί τά ἐκθέτω ἔτσι, ἐν συντομία, ὅπως τά εἶδα, τά ἄκουσα καί τά ἔζησα.

Μυροδοχεῖο καί σεντούκι εἶναι ἡ μνήμη μου ἀπό τά παιδικά μου ἀκόμα χρόνια, καί κουβαλάει βιώματα ἀπό ἤθη καί ἔθιμα καί ἀπό χορούς καί τραγούδια τῶν ἡλικιωμένων τοῦ Πωγωνίου καί τῆς Δερόπολης. Αὐτά τά θησαυρίσματα εἶναι ἀμέτρητα σ' ὅλες τίς γωνιές τῆς γῆς τῆς Πατρίδας μας καί εἶναι τά καλύτερα ὑποστηρίγματα καί γιαιτρικά τῆς ἐθνικῆς μας συνείδησης, σέ καιρούς πού ἔχουμε ἰδιαίτερα ἀνάγκη νά κρατήσουμε ἢ νά ξαναβροῦμε, ἂν τά χάσουμε, τό ἐθνικό μας πρόσωπο καί τήν ταυτότητά μας.

Ἐλάχιστο καί ταπεινό δεῖγμα τέτοιας συμβολῆς ἄς θεωρηθεῖ τούτη ἡ προσπάθειά μου πού ὑπῆρξε ἔργο ὅλης μου τῆς ζωῆς στίς παραμεθόριες περιοχές τῆς Ἡπείρου.

Ἄμποτες, ἀπό αὐτές τίς στάμνες τῆς Ἐθνικῆς μας ψυχῆς, νά κοινωνήσουν ὅσοι ἀναζητοῦν τίς ἐθνικές καί πολιτιστικές μας ρίζες καί κυρίως οἱ νέοι μας.

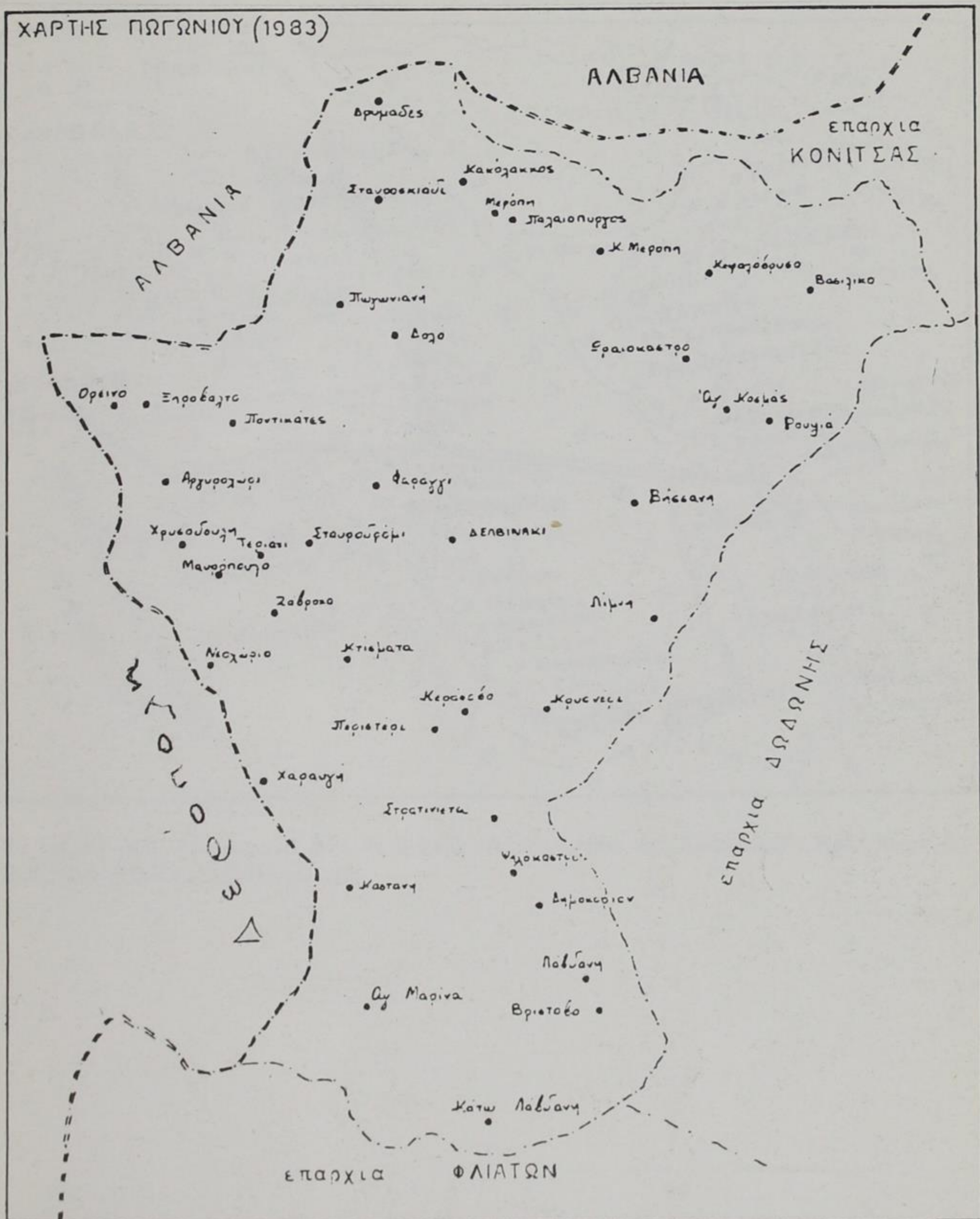
Κτίσματα 17-9-1984

Ἐορτή Σοφίας καί τῶν τριῶν θυγατέρων αὐτῆς, Πίστεως, Ἀγάπης καί Ἐλπίδος μαρτύρων (+ 137).

Βλαχοπούλα του Μετζητιέ (Κεφαλόβρυσο Πωγωνίου). Ἡ εἰκονιζόμενη εἶναι ἡ Ἀνθούλα Ἀπ. Σκούπρα, σύζυγος τοῦ Χρήστου Γιωργιώτη.

ΧΑΡΤΗΣ 1

Τό χάρτη αυτό τόν πήραμε από τό βιβλίο τῆς "Ένωσης Πωγωνησίων Ίωαννίνων ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΕΣ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΕΣ ΤΟΥ ΠΩΓΩΝΙΟΥ".
 'Η ένδειξη Δερόπολη είναι δική μας προσθήκη.

ΧΑΡΤΗΣ 2

Τό χάρτη αυτό τόν πήραμε από τό βιβλίο τῶν Γεωργίου καί Χρήστου Γ. Καλυβόπουλου ΜΠΟΥΛΙΑΡΑΤΙ-ΔΕΡΟΠΟΛΗ.

ΜΕΡΟΣ Α΄
ΙΣΤΟΡΙΚΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

‘Ιστορία-’Αναμνήσεις (1912 και ύστερα)

Σκοπός μου δέν εἶναι νά παρουσιάσω ἱστορία σ’ αὐτό τό βιβλίο, ἄλλωστε δέν εἶμαι καί τόσο καταρτισμένος. Πρόθεσή μου ὑπῆρξε νά συγκεντρώσω καί νά παρουσιάσω λαογραφικό ὑλικό ἐκθέτοντας παράλληλα κάποια βιώματά μου καί παραθέτοντας κάποια αὐτοσχέδια ταπεινά δημιουργήματα.

“Ὅσα ἱστορικά στοιχεῖα ἐκθέτω — ἐκτός ἀπό ἐκεῖνα πού ἔζησα ὁ ἴδιος — τά ἐπῆρα ἀπό ἄλλους. Εὐγνωμονῶ ἰδιαιτέρως τούς συγγραφεῖς τῶν βιβλίων πού ἐχρησιμοποίησα γιά βοηθήματά μου. ‘Αναγνωρίζω ὅτι δέν εἶναι καλό νά διαβαίνεις τό ποτάμι μέ ξένα ποδάρια, ἀλλά χρειάσθηκε κάπου κάπου νά ζητῶ ξένη βοήθεια, διότι εἶχα... ἀρθριτικά!

“Ἐδωσα στήν παροῦσα ἐργασία τόν τίτλο ΠΩΓΩΝΙ-ΔΕΡΟΠΟΛΗ ὄχι τυχαῖα καί ἐπιπόλαια. ‘Ἐγεννήθηκα ἔζησα καί ἐγέρασα στά ἀκριτικά Κτίσματα (π. ‘Αρίνιστα), ὅπως ἀναφέρω πιό μπροστά. ‘Ἐπόμενο εἶναι νά βλέπω καί νά κρίνω τά πράγματα ξεκινώντας ἀπ’ τό χωριό μου. “Ἄς κάνω ψιά κουβέντα γι’ αὐτό.

“Ὅσα γράφω δέν ἀφοροῦν ὄλο τό Πωγώνι οὔτε ὄλη τήν Δερόπολη. Εἶναι στοιχεῖα τῶν δύο αὐτῶν περιοχῶν πού τά συναντᾶς στό χωριό μου.

Περίληπτικά γιά τήν ἱστορία τῶν ἐτῶν (1912-1920) βλέπε ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α’ §1.

Σύντομη ἱστορία τοῦ χωριοῦ μας

Τά Κτίσματα (παλιά ‘Αρίνιστα) τῆς ‘Επαρχίας Πωγωνίου τοῦ Νομοῦ ‘Ιωαννίνων, βρίσκονται ἐξήντα χιλιόμετρα ἀπό τά Γιάννινα, κοντά στά σύνορα καί στό Φυλάκιο Κακκαβιάς πρὸς δυσμάς. Συνορεύουν πρὸς ἀνατολάς μέ τό Χάνι Δελβινακίου, πρὸς νότον μέ τό πυκνωμένο ἀπό δάση χωριό

Χαραυγή (Βάλτιστα) και προς βορρά με τά χωριά Ζάβροχο, Μαυρόπουλο, Τεριάχι.

Κατέχουν ζηλευτή θέση, διότι έχουν τή μεγαλύτερη πλατεία απ' όλα τά χωριά του Πωγωνίου, με ωραία ἀμφιθεατρική θέα προς τή Δερόπολη, γεμάτη με γέρικα και βαθύσκια δέντρα.

Βρίσκονται δίπλα στον κεντρικό δρόμο 'Ελλάδας-'Αλβανίας. 'Από αυτό τό δρόμο πέρασαν τό 1913 τά ὑποχωροῦντα τουρκικά στρατεύματα. Σ' αυτόν τό δρόμο σκότωσαν τό 1922 τόν 'Ιταλό στρατηγό Τελίνι πού συμμετείχε στήν ἐπιτροπή χαράξεως τῶν συνόρων. Τότε τό χωριό ταλαιπωρήθηκε πολύ, διότι ἀναζητήθηκαν ἔνοχοι και μάρτυρες ἀπό τούς κατοίκους του και ἀσκήθηκε και βία.

Κοντά λοιπόν στά σύνορα, τά Κτίσματα δέχθηκαν πρῶτα τήν ἰταλική εἰσβολή τό 1940. Στήν ὀπισθοχώρηση, τῶν ἰταλικῶν στρατευμάτων πολλοί πάρθηκαν ὄμηροι για τήν 'Ιταλία, και ὅσους βρῆκαν ἀργά τό βράδι τούς ἔκλεισαν στήν 'Εκκλησία (μεταξύ τῶν ἄλλων κι' ἐγώ) με φρουρό στρατιώτη 'Ιταλό, με τή σκέψη τό πρωί νά μᾶς ἔπαιρναν κι' ἐμᾶς ὄμηρους. Ξημερώνοντας ὅμως, ἦλθε τό ἰππικό, και τό πυροβολικό του Παπανικολάου ἀπό τό βουνό του Κερασόβου, και τούς ἔκανε νά μᾶς ἀφήσουν μέσα στήν ἐκκλησία.

Πάλι τό 1941 μπήκαν οἱ 'Ιταλοί πρῶτα στό χωριό μας, στήν ὀπισθοχώρηση τῶν ἑλληνικῶν στρατευμάτων ἀπό τό Τεπελένι. "Αλλη θύελλα καταστροφῶν συνέχισε ἀπό τόν 'Απρίλη του 1941 μέχρι τόν Δεκέμβριον του 1947, ὅποτε και ἔγινε ἡ φυγή για τά Γιάννινα, για νά ἐπιστρέψουμε τό 1949 πού τέλειωσε ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, πού ἦταν και ἡ αἰτία νά ἐρημώσουν τά χωριά μας. 'Η ὀλιγόχρονη αὐτή προσφυγιά τραγουδήθηκε:

*Μπόζοβο, καλή Βοστίνα,
πούν' τά κάλλη ποῦ 'χες κείνα.
Τά παιδιά σου τά καημένα
εἶναι ὅλα σκορπισμένα
στοῦ Γιαννίνου τά σοκάκια,
ὄλο πίκρες και φαρμάκια.*

'Υπάρχουν κι' ἄλλα θλιβερά τραγούδια ἐδῶ στά ἀκριτικά χωριά, πού τά δημιούργησε ὁ ἴδιος ὁ λαός χαρίζοντάς τους πνοή, ἀπό τήν ἴδια του τή ζωή, και φανερώνουν τόν ψυχικό του κόσμο.

Τέτοια τραγούδια ἦλθαν νά καταγράψουν τά τελευταῖα χρόνια κι ἐδῶ στό χωριό μας οἱ εἰδικοί τῆς ἐθνικῆς μας μουσικῆς ὁ Σίμων Καρᾶς και λίγο ἀργότερα ἡ Δόμνα Σαμίου, ὁ πρῶτος για τό Σύλλογο προς διάδοσιν τῆς 'Εθνικῆς Μουσικῆς και ἡ δεύτερη για τήν 'Ελληνική Ραδιοφωνία - Τηλεόραση (Ε.Ρ.Τ.). Τό πολυφωνικό μας συγκρότημα τό βλέπουμε κατά διαστήματα

στήν έλληνική τηλεόραση. Αυτό τό συγκρότημα έπισκέφθηκε τή Γαλλία και τήν 'Αγγλία και τώρα έτοιμάζεται για 'Αμερική και Αύστραλία.

"Όταν πηγαίναμε στή Δερόπολη

Μέ τήν τελική χάραξη τών συνόρων τό Πωγώνι, εκτός από τά χωριά: Τσάτιστα, Μαυρόγερο, Χλωμό, Σέλτση, Σωπική, Σχωριάδες και Πολύτσια-νη παρέμεινε στήν 'Ελλάδα. 'Η Δερόπολη (έμεϊς τήν λέμε Δερόπολη) βρίσκεται στήν 'Αλβανία και είναι έπαρχία του Νομού 'Αργυροκάστρου.

Παλιά πηγαινοερχόμασταν από τό Πωγώνι στή Δερόπολη, έφοδιασμένοι όμως μέ τήν ειδική άδεια πού τή λέγαμε καλέμι. Αυτό μάς έξυπηρετούσε σ' όλες μας τίς εκδηλώσεις. Βλεπόμασταν μέ τούς συγγενείς μας και συμμετείχαμε στίς χαρές, στίς λύπες και στίς δουλειές τους ακόμη. "Έτσι κρατούσαμε κοινά τά ήθη και έθιμά μας.

Τούς καμαρώναμε για τά ωραία, από κάθε πλευρά, όμοια ήθη και έθιμα μέ τά δικά μας. Οί παπάδες, και οί δάσκαλοι στά έλληνικά χωριά τής Δερόπολης, έφρόντιζαν τότε, για τά σοβαρά ζητήματα τών χωριών τους μέ τήν αλβανική κυβέρνηση.

Τά περισσότερα και σοβαρότερα ζητήματά τους τά είχαν μέ τούς μπέηδες και τούς αγάδες, ώσπου στό τέλος του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου, ξεπαστρέφτηκαν όλοι, χωρίς διάκριση, είτε "Έλληνες ήταν αυτοί είτε 'Αλβανοί.

Τί νά σκεφθει κανείς για τήν ζωή τών χωρικών τής περιοχής και νά μή ραγίζει ή καρδιά του, τότε μέ τούς μπέηδες.

"Όταν επανήλθαν τά δικαιώματα τών μπέηδων, δημιούργησαν νέες απαιτήσεις για τίς περιουσίες τών χωριών. Σέ όρισμένα απ' αυτά είχαν διορισμένο αντιπρόσωπο — έναν μπέη — ό όποϊος καταπίεζε τούς νοικοκυραίους τών λειβαδιών και τών χωραφιών, νά πληρώνουν όρισμένο φόρο. 'Ακόμη απαγόρευε νά κόβουν ξύλα από τά δάση και νά βγάζουν πέτρες για νά χτίζουν σπίτια χωρίς τήν άδειά του. Σκληριά μέ τό τσιουβάλι, θά 'λεγα.

Πολλές φορές έρχονταν στά χέρια μέ τούς μπεζήδες του μπέη, πού ήσαν Λιάμπηδες, και ό μπέης φώναζε:

— «Μπιέργκαούριτ». (Χτυπάτε τούς γκιαούρηδες).

Μέ τά τέτοια έπεισόδια φοβόντουσαν, και, εάν άργοῦσαν οί χωριάτες νά πληρώσουν τούς φόρους, τότε τούς έστελναν έγγραφα και τούς άπειλούσαν. παραθέτω για παράδειγμα ένα έγγραφο του τότε μπέη, του χωριού Μπουλιάρτι. (Βλέπε ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α', §2).

'Επήγαινε τακτικά ή παπαδιά μου στό χωριό του πατέρα της στή Φραστανή τής Δερόπολης, κοριτσόπουλο, και έπαιζε μέ τά παιδάκια του

σχολείου. Καθότανε ὅπως μοῦ μολογάει πολύ καιρό ἐκεῖ καί χόρταινε νά τούς βλέπει καί νά τήν βλέπουνε· τούς ἄκουε νά ὀμιλοῦν σχεδόν ὅλοι τους — μικροί καί μεγάλοι — ἄλβανικά καί θυμᾶται, τόν παπποῦ της παπα-Θοδωρή, πού ἐπαρατηροῦσε τήν γιαγιά της Ἄγγελική «ψιό, ψιό μό παπαδιά», (γιατί, γιατί;) γιά κάποιο ζήτημα. Καί θυμᾶται ἀκόμη τό τραγούδι τῆς γιαγιᾶς της ὅπως καί κάθε γιαγιᾶς τῆς Δερόπολης, πού κουνοῦσε τό μωρό στήν σαρμανίτσα κι ἔλεγε:

Τραλαλά καί τραμπομπό,
τί παιδί πού ἔχω γώ,
ὄζω δέν τό μολογῶ·
τό μαθαίνει ὁ γιός τοῦ μπέη
κι ἔρχεται καί μοῦ τό παίρει.

Ἔχω γώ τό κούτσικο
μοναχό καί ἀκριβό·
ἔχω καί τό γιό τοῦ μπέη
κακαράτζα γύφτικη.

Καί ὅταν ἔπαιζε μέ τά παιδιά τό «κρυφτό» ἔλεγαν: Παίζομε τό «μέκλι, μέκλι;», καί βάζανε ὅλα ἀπό ἓνα δάκτυλο στή σειρά στό χῶμα κι ἓνα παιδί ἔλεγε:

Μέκλι, μέκλι, τό-ρι-ζό
πού-ζεκού-φανε-τό-ζῶ
παλα-μάρι-σήκω-νε
τῆς-πόλης-τό-καρά-βι
Τρούκου-τρούκου-καρά-τρούκου
κόψε-ξύλο-κι ἔβγα-ὄζω.

Ἄλλο

Κρύπι – κρυπιτζόνι,
τ' ἄλογο μιλιόνι·
σέρνει ἡ μάνα τό καντάρι
καί κτυπάει τόν καβαλάρη
οὐρανέ, κουτσοουρανέ,
ἔβγα κουτσοπετεινέ.
Ποιό νά πάρω;
ποιό ν' ἀφήσω;
τόν παπᾶ, ἢ τόν κουμπάρο;
ἢ τόν δέσποτα μεγάλο;

Τό παιδί, τοῦ ὁποίου τό δάκτυλο θά μείνει τελευταῖο, ἦταν ὑποχρεωμένο

νά εύρει τό κάθε παιδί στήν κρυψώνα του. "Αν τά έβρισκε όλα έθεωρεΐτο νικητής του παιχνιδιού. Αυτό τό παιχνίδι τό παίζαμε κι έμεΐς στά κτίσματα μέ τόν ίδιο τρόπο. "Οχι μόνο αυτό, αλλά και τά παιχνίδια: τόπι, πλακίτσα, πρωτελιά, τά κουμπιά κ.ά. Δέν ήταν δύσκολο νά συνεννοηθούμε, διότι, όπως είχαμε κοινά ήθη και έθιμα, είχαμε και κοινή τή γλώσσα.

Κρατούσα κι' άλλες σημειώσεις, αλλά μου χάθηκαν τήν 28η 'Οκτωβρίου του 1940, Δευτέρα πρωΐ, πού μέ τό τίναγμα τής γέφυρας του Γκόλα από τό Στρατό μας, τρομαγμένοι, πήραμε μερικά «ουρτζια» (διάφορα τρόφιμα και ρουχισμό) και τραβήξαμε για τά «Λακκώματα» και άλλοι κρυφτήκαμε στα πουρνάρια τής Στρατίνιστας πού εκεί έμείναμε ολίγα μερόνυχτα. Διαδοχικώς γυρίσαμε στα σπίτια μας και τά βρήκαμε άνοιχτά από τους 'Ιταλούς. Τό πρωΐ πού φεύγαμε για τίς έρημιές, οι όβίδες των 'Ιταλών περνούσανε επάνω από τά κεφάλια μας και έπεφταν στήν περιοχή τής Πορδαλιās, τοποθεσίας κοντά στα σπίτια μας. Κάτω από τήν τοποθεσία αυτή, τήν ώρα εκείνη του φυγιού μας, απέθανε από συγκοπή καρδιάς ή Αϊκατερίνη Γ. Τσιάβου, 70 έτών περίπου.

Τήν ήμέρα αυτή τής ενάρξεως του πολέμου του 40, έπεσε και στήν κεντρική εκκλησία μας μία μεγάλη όβίδα ακριβώς στον θόλο του Παντοκράτορα και κατέβηκε στο δάπεδο τής εκκλησίας, χωρίς νά σκάσει. Στήν επιστροφή μας από τό φυγίο, τήν βρήκαμε στή μέση του ναού. Διακρίνεται τώρα ή τρύπα, όπως τήν διορθώσαμε.

Γυρίσαμε στα σπίτια μας και τά βρήκαμε χάλια. Μπαίνοντας στο σπίτι μου βρήκα μία όβίδα μικρή, τό λέγω στο γείτονα μου, και άμέσως μου είπε: «Γιά κοίταξε και τό σπίτι δίπλα σου έχει κι' αυτό τρύπα». Είχε πέσει και σ' αυτό μικρή όβίδα χωρίς νά σκάσουν και οι δύο.

"Υστερα αρχίσαμε μία πολύταλαιπωρημένη ζωή μέχρι τόν 'Απρίλιο του 1941, πού επέστρεψε από τό Τεπελένι ο στρατός μας.

Τόν μῆνα αυτόν, σκοτώθηκε από βλήμα όβιδας αεροπλάνου των 'Ιταλών, ο Γ. Τσιάβος 68 περίπου έτών. Δίπλα του έκανε χωράφι ή κόρη του 'Αναστασία, πού μόλις έπεσε ή όβίδα, τά βόδια μέ τό αλέτρι σβαρνίζοντας τής έφυγαν. "Εφυγε κι' αυτή νά βρεΐ γιατρό νά γιατρέψει τόν πατέρα της, αλλά τό τραῦμα του ήταν σοβαρό και απέθανε.

Τό κακό των πολέμων έδω στα σύνορα μέχρι του 1949 συνεχίστηκε και δέν μās έμεινε τίποτε από τά κινητά μας πράγματα. «Χωριό κοντά στα σύνορα και χωράφι κοντά στο ποτάμι, προκοπή δέν κάνει» μου τό 'λεγε ο μακαρίτης ο παππούς μου.

Κεντρικός ναός Κτισμάτων. Ἡ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου.

Ἀπό τὴν ἐπίσκεψι τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα στό Πωγώνι στίς 23.7.1963.

ΜΕΡΟΣ Β΄
ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ

Σ' ὄλα σχεδόν τά χωριά τοῦ Πωγωνίου καί τῆς Δερόπολης οἱ κάτοικοι διατηροῦσαν καί διατηροῦν πολλά τῆς παλαιᾶς ζωῆς ἥθη καί ἔθιμα. Πανηγύριζαν δυό καί τρεῖς φορές τό χρόνο. Τό ἕνα πανηγύρι στ' ὄνομα τοῦ ἁγίου τοῦ σπιτιοῦ, τό δεύτερο (ὄχι ὄλοι) στήν ὄνομαστική τους ἑορτή καί τό τρίτο στ' ὄνομα τοῦ κεντρικοῦ Ι. Ναοῦ ἢ μοναστηρίων ἢ ἐξωκλησίων (κοινοτικό πανηγύρι).

Στό πρῶτο καί τό δεύτερο κάθε οἰκογένεια φιλοξενοῦσε μόνον συγγενεῖς καί φίλους, πού, ἀφοῦ γέμιζαν τό στομάχι τους πανηγυρίσια, ἄρχιζαν τό τραγούδι:

*Καλῶς ὄπού τόν ηῦραμε τοῦτον τό νοικοκύρη.
Μέ τά καλά του τά φαγιά, μέ τά γλυκά του λόγια*

.....

Καί τοῦ σπιτιοῦ νοικοκυραῖοι μέ τή σειρά τους τραγουδοῦσαν:

Φίλοι καλῶς ὄρίσατε, φίλοι καί ἀγαπημένοι

.....

Στό τέλος ἔπαιρναν πολλές φορές καί τό χορό μέ τραγούδια μέσ στό σπίτι.

Οἱ κτηνοτρόφοι πήγαιναν τό βράδι νά εὐχηθοῦν λόγω τῆς δουλειᾶς των.

Τά φαγητά τῶν πανηγυριῶν τότε, ὄλοι τά ζήλευαν στά χωριά. Διότι στά πανηγύρια τῶν σπιτιῶν ἔτρωγες τή χινοπωριάτικη πίτα, μέ λίπασμα τή γιδίσια νεφραμιά, καί ἔνοιωθες ἀφάνταστη νοστιμιά. Γιά νά ἔτρωγες κι' ἄλλα καλύτερα φαγητά, ἔπρεπε ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ νά εἶχε περάσει ἀπό τό ξερίζωμα — ξενητιά. Καί σάν φτωχός — πεινασμένος — στό σπίτι τοῦ ξενητεμένου ξεφέντιαζες το φαγητό ἐκεῖνο πού δέν τό εἶχες δεῖ οὔτε στόν ὕπνο σου.

Στόν ὄντά τοῦ σπιτιοῦ, καί κάτω ἀπό τό εἰκόνισμα, σήκωνε ὁ παπάς τό ὕψωμα, καί μόλις ἄρχιζε νά μνημονεύει, — εὐχεται — ὑπέρ υἰγείας, μέ πρῶτο τό ὄνομα τοῦ ξενιτεμένου νοικοκύρη, τήν στιγμή ἐκείνη ρωτοῦσε τήν νοικοκυρά «εἶχες κάνα γράμμα; σοῦ 'χε καμιά δεκάρα;» «Μοῦ 'χε, μοῦ 'χε ἀφέντη» ἀπαντοῦσε ἡ νοικοκυρά. «Μακάρι, μακάρι», ἔλεγε ὁ παπάς, καί συνέχιζε νά μνημονεύει τά ὑπόλοιπα ὀνόματα τῆς φαμίλιας μέ περισσότερη ψυχική χαρά, διότι ἦταν σίγουρος ὅτι, μαζί μέ τό μπλέτσωμα, θά ἔπαιρνε καί καμιά δεκάρα.

Κοινοτικό πανηγύρι

Στό κοινοτικό πανηγύρι συμμετέχουν ὅλοι οἱ χωριανοί, καθῶς καί οἱ προσκαλεσμένοι ἀπό τά γύρω χωριά, σέ κοινό τραπέζι.

Στό τέλος τοῦ φαγητοῦ οἱ πρόκριτοι τοῦ χωριοῦ ἔβγαζαν δίσκο (ὅπως καί τώρα) καί ὁ καθένας ἔριχνε χρήματα ἢ ἔκανε τάμα σέ εἶδος, (σιτάρι, καλαμπόκι κατά βούληση), καί τά χρήματα πού μάζευαν, καί τά προϊόντα ἦσαν γιά κοινούς σκοπούς.

Μιά συντροφιά στό πανηγύρι τῶν Γενεθλίων τῆς Θεοτόκου στόν Ξηρόβαλτο Πωγωνίου (8.9.69).

Τώρα, σέ μερικά χωριά τοῦ Πωγωνίου, ἀρχίζουν τό κοινοτικό πανηγύρι μιά καί δυό ἡμέρες πρὶν τῆς ἐορτῆς, ἰδιαιτέρως τό Δεκαπενταύγουστο πού πανηγυρίζουν πολλά χωριά. Τοῦτο ἀντίκειται στούς Ἱερούς Κανόνας τῆς Ἐκκλησίας μας, διότι εἶναι ἀκόμη περίοδος νηστείας. Τοῦτο τό γεγονός μπορούμε (ἐάν θέλουμε) σάν ὀρθόδοξοι χριστιανοί νά τό διορθώσουμε. Δηλαδή, νά τό συνεχίσουμε μετὰ τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς ὅσες μέρες θέλουμε.

Παλαιότερα στά κοινοτικά πανηγύρια τά πρωτεῖα στό χορό τά ἔδιναν στούς παπάδες «εἰς ἔνδειξιν σεβασμοῦ», ἀλλά καί γιὰ τό καλό παράδειγμα γιὰ τούς ἄλλους.

Συνήθως οἱ χοροὶ στό Πωγώνι καί στή Δερόπολη ἦσαν στά δύο ἢ στά τρία, στρωτοὶ ἢ πηδηχτοί.

Μετὰ τό δίσκο παλαιότερα, καί τώρα, χόρευαν ὅλοι μαζί μέ μουσικά ὄργανα (βιολιά). Τοῦτο γίνεται μέχρι τέλους τοῦ πανηγυριοῦ, πού κρατεῖ μιά, δυό, ἢ καί τρεῖς ἡμέρες καί συνεχιζόταν καί τό φαγοπότι. Αὐτά γίνονταν παλαιότερα.

Πανηγύρι στό ἐξωκλήσι, Ἁγιοὶ Ἀνάργυροι, στούς Ποντικάτες τοῦ Πωγωνίου. Ἁγιασμός μετὰ τῆς θείας λειτουργίας.

Τά πατρῶα ἥθη καί ἔθιμα στό Πωγώνι καί στή Δερόπολη παλαιότερα τά διατηροῦσαν ἀναλλοίωτα. Γι' αὐτό, ἡ οἰκογενειακή τάξη καί τό ἠθικόν μέρος παρέμεναν ἀσάλευτα.

Παλαιότερα ἡ γυναίκα τοῦ Πωγωνίου καί τῆς Δερόπολης ἔπαιρνε θέση στό χορό, ὅπως εἶπαμε. Δέν πήγαινε μόνη της σέ κοινές ἐορταστικές ἐκδηλώσεις. Πολύ περισσότερο, ἐάν ὁ ἄνδρας της ἦταν στήν ξενητιά. Ἐάν πήγαινε, θά πήγαινε μέ στενό συγγενή της. Καί ὁ χορός, χορός, ἀλλά εἶχε καί τήν γνώμη της στό σπίτι της καί δέν ἔδινε τό δικαίωμα στά πεθερικά της νά τῆς ποῦνε τό «χόρευε κυρά Μαριώ, ἔχε κι' ἔγνοια τοῦ σπιτιοῦ».

Χόρευαν παλιά τούς στρωτούς χορούς κυκλικά, μπροστά οἱ ἄντρες καί στό τέλος οἱ γυναῖκες, συγκρατημένοι μπράτσο μέ μπράτσο.

Διανομή «κοφτοῦ» στό πανηγύρι τῆς Δημόκορης Πωγωνίου.

Πανηγύρια Μοναστηρίων και Ἐξωκκλησίων

Παλαιότερα καί τώρα σέ πολλά μοναστήρια καί ἐξωκκλήσια πού τά πανηγυρίζουν κάθονταν σέ κοινό τραπέζι ὅλοι οἱ προσκυνητές.

Κι' ἐδῶ δίνουν στό δίσκο χρήματα καθῶς καί τάματα. Ἰδιαιτέρως παλαιότερα πού δέν ὑπῆρχαν χρήματα, ἔταζαν ὡς ἐπί τό πλεῖστον σιτάρι καί καλαμπόκι. Ὁ ἐπιτετραμμένος ἔγραφε τό ὄνομα, τό χωριό καί τό ποσό πού ἔταζε ὁ προσκυνητής καί στό καιρό τῆς συγκομιδῆς πήγαιναν μέ φορτηγά ζῶα χωριό τό χωριό, σπίτι τό σπίτι μέ τόν κατάλογο στό χέρι ζητώντας τό τάμα.

Ἔτσι ὅσα χωριά ἦσαν πολύ μακριά, οἱ προσκυνητές τό τάμα τους θά τό πήγαιναν τήν ἐπόμενη χρονιά, τήν ἡμέρα τοῦ πανηγυριοῦ.

Σάν παρόμοιο γεγονός, καί ἄξιο θαυμασμοῦ, πίστεως, ἦταν τό πανηγύρι τῆς Ἁγίας Τριάδος (1748) στό χωριό Πέπελη τῆς Δερόπολης. Ἐπί τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρες πανηγύριζαν μέ μουσικά ὄργανα. Πήγαινε μεγάλο πλῆθος ἀνθρώπων ἀπό πολλά χωριά τοῦ Πωγωνίου καί τῆς Δερόπολης καί γινότανε τέτοιος συνωστισμός πού ἔχανε «ἡ μάνα τό παιδί καί τό παιδί τή μάνα».

Γιά νά δώσω μιά εἰκόνα τοῦ πανηγυριοῦ αὐτοῦ, προσθέτω ὅτι, ὅταν ἕνα πανηγύρι ἤ ἕνα γλέντι ἐορτῆς γίνεи ἐπί πολλές ἡμέρες καί μᾶς ρωτήσουν πῶς πήγαμε, πῶς περάσαμε, ἐμεῖς τοὺς ἀπαντοῦμε: «Ἐγινε Πέπελη».

Τό Μοναστήρι αὐτό τῆς Πέπελης εἶχε πολλά εἰδικά κτίρια μέ εἰδικά δωμάτια γιά τοὺς χωλοὺς, ἀόμματους, τρελοὺς, διότι ἦταν τό πλουσιότερο καί μεγαλύτερο ἀπό κάθε πλευράς μοναστήρι τῆς Δερόπολης καί τοῦ Πωγωνίου. Ἐπί τρεῖς ἡμέρες, τῆς Πεντηκοστῆς, τήν Δευτέρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί τήν Τρίτη, πού εἶναι μία ἀπλή καθημερινή ἡμέρα τίς ἐόρταζαν ὡς μία ἡμέρα καίτι ἡ Τρίτη, ὅπως εἶπαμε, εἶναι καθημερινή, εἶχε καθιερωθεῖ στό Πωγώνι καί στή Δερόπολη ὡς ἐορτάσιμος ἡμέρα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Ἐνῶ ἡ Τυπική διάταξη τῆς Ἐκκλησίας μας τήν ἔχει τήν Τρίτη καθημερινή.

Ἐδῶ θά φέρω ὡς παράδειγμα τό χωριό Κακχόλαχο Πωγωνίου πού ἔχει ἕνα ἐξωκκλήσι στό ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Τό βρῆκα σάν ἐφημέριος (1953-54) νά πανηγυρίζει ἀπό ἀρχαιοτάτους χρόνους, ὅπως μοῦ εἶχαν πεῖ οἱ γέροντες, τήν καθημερινή ἡμέρα Τρίτη.

Ἀφοῦ τοὺς ἐνημέρωσα ὅτι αὐτή ἡμέρα δέν εἶναι ἐορτή τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀλλά ἡ δεύτερη ἡμέρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τοὺς εἶπα ὅτι τοῦ χρόνου θά πανηγυρίσουμε τήν Δευτέρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Κατόπιν ὁμοφωνίας μέ τοὺς τότε Ἐκκλησιαστικούς Ἐπιτρόπους ἀείμνηστους Δημήτρη Ἐξαρχο, Ἀθανάσιο Διαμάντη καί τόν τότε καί τώρα Ἱεροψάλτη καί στύλο ἀκλόνητο τῆς ἐκκλησίας Κακχολάκου Πέτρο Πάντο, καθιερώθηκε (καί συνεχίζεται) νά πανηγυρίζουν τήν Δευτέρα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Καί ὅμως σέ πολλά χωριά τοῦ Πωγωνίου οἱ πολύ ἡλικιωμένοι, τήν ἡμέρα αὐτή — Τρίτη — τήν κρατοῦν σάν ἡμέρα ἀργίας. Καί ὅπως μοῦ ἔλεγαν